

Záhrady v kláštorech zenových siekt mali podobne ako tušová maľba skytať pohľad na prírodu v jej premenách a pomôcť tak človeku dobrať sa podstaty bytia. Boli určené nie na prechádzanie sa, ale na pozorovanie z odchodzy kláštornej siene. Tlmené tóny prírodne sfarbených kameňov pripomínajú monochromatickú tušovú maľbu, na ktorú vlastne nadväzujú. Najznámejšími sú kamenné záhrady v **Daitokudži** a v **Rjóandži**, obe pochopiteľne v Kjóte.

Architektúra zenových kláštorov sa stala základom nového slohu obdobia muromači, **ŠOINZUKURI**, v ktorom sa vytvorili prvky považované za typické znaky japonského obytného interiéru:

tatami

posuvné steny šódži a fusuma.

tokonoma – výklenok. V ňom:

čigaidana (asymetrické poličky)

kakedžiku (kakemono) – visiaci zvitok, striedal sa podľa ročných období

kadó/ikebana

Obdobie „Bojujúcich štátov“ (válčicích knížectví)

Hoci zenová estetika a štýl šoinzukuri vyvolávajú pocit pokojnej a tichej estetiky, Óninské nepokoje predstavovali otras, ktorý znamenal veľký historický predel. Uvoľnili sa spoločenské väzby a dochádzalo k väčšej mobilite na vertikálnej sociálnej línii. Šógunát ostal oslabený a niektorí historici spájajú koniec muromačiského šógunátu práve s týmto predelom. Aké-také prímerie a rovnováha, ktorú sa v samurajskej vrstve podarilo nastoliť tretiemu šógunovi Jošimicuovi, boli nezvratne narušené. Po potlačení Óninskej vojny v Kjóte sa nepokoje a vzbury preniesli do provincií a už ich ťažko mohlo niečo zastaviť. Japonsko vošlo do obdobia **celého jedného storočia** domácich vojen, Sengoku džidai, ktoré viedli k **dezintegrácii** japonského štátu. Z bojov sa v provinciách rodili nezávislé útvary, ktorých moc nespočívala len na sile zbraní, ale aj na pevnej správnej štruktúre. Na mnohých panstvách došlo k **zmenám majiteľov**, keďže vazali povstali proti svojim pánom a nahradili ich miesto. A tak **mnohé** rody **predchádzajúcich** hajtmanských zemepánov **šugo-daimjó** vystriedali **nové** rody, ktoré sa označujú ako **sengoku daimjó**, tj. zemepáni z obdobia bojujúcich štátov. V češtine sa okrem iného označujú ako „knížata“ a ich územia „knížectví“, ja používam výrazy „zemepáni“ a „panstvá“. V tomto období neustálych vojen došlo k **významnej zmene** v dedičskom práve: dedičské práva **dcér, mladších synov a nelegitímnych detí**, kedysi vo vojenskej vrstve bežne priznávané, boli **zrušené**. Výhradným dedičom sa stal **najstarší syn**, ktorého povinnosťou bolo starať sa o celý rod. Ženy, požívajúce až dovtedy v japonskej spoločnosti pomerne veľkú voľnosť a samostatnosť, sa odteraz stali úplne **podriadené** vôli manžela. Toto bola zmena, ktorá nastolila v Japonsku úplne **nový** spoločenský úzus a ktorej dedičstvo je aj **súčasná** japonská spoločenská norma.

K ďalším dôležitým medzníkom obdobia Bojujúcich štátov patrí, že:

1 prichádzajú do Japonska prví **Európania (1542)**

2 Sen-no Rikjú ((FOTO) zakladá dodnes živú tradíciu čajového obradu

3 **zemepáni (daimjó)** budujú na svojom **panstve (han)** centrálnu **pevnosť (džó)**, okolo ktorých budujú podhradia a usádzajú tam remeselníkov a obchodníkov. Vzniká tak úplne nový typ mesta, šitamači, dosl. podhradie. Napríklad základ dnešného Tókja je pevnosť Edo, ktorá vznikla už v 2. polovici 15. storočia.

K významným mestám patrili aj pôvodné miesta **trhov (Jokka-iči** „Trh v štvrtý deň“ apod.), no a prirodzenými lokalitami pre vznik miest boli aj **prístavy**, ktoré bohatli z prepravy a obchodu. V 16. storočí medzi nimi vedúce postavenie získal Sakai (juh dnešnej Ósaky)

((MAPA). Vďaka rozmachu obchodu s Čínou a s Európanmi sa rozvíjali prístavy na SZ Kjúšú – Hirado a Nagasaki (Nagasaki otvorené až 1571).

V súvislosti s rozmachom obchodu treba spomenúť aj tzv. wakó, japonských pirátov, ktorí od 14. storočia napádali obchodné lode a drancovali aj na pobreží Kórey a Číny. Keď japonský štát proti nim účinne nezasiahol, r. 1419 vyslala Kórea veľkú námornú výpravu na Cušimu a v niekoľkodňových bojoch zlikvidovala tamojšie pirátske základne.

Kultúra sa od kamakurského a počas muromačského obdobia **oslobodila** od pút sociálnej **výlučnosti** a miestnej **uzavretosti**, aká bola v období heian. Kultúra obdobia muromači a obdobia Bojujúcich štátov je zdrojom, z ktorého vyviera nepretržitá a dodnes živá línia národnej kultúrnej tradície. Rozprávania v tzv. zošitoch pre zábavu (otogizóši) predznamenávajú obľubu takýchto príbehov, kolujúcich v masových vydaniach, v nasledujúcom období tokugawovského šógunátu.

Zaujímavý spoločenský význam získala buddhistická Pravá sekta Čistej krajiny – Džódo-šinšú. Hlavným kláštorom v Kjóte bol Hongandži – Kláštor pôvodného sľubu. Odnož tejto sekty, zvaná **Ikkó-šú**, šírila učenie o rovnosti mníchov a laikov a o tom, že všetci ľudia sú bratia, a založila vo vidieckych (venkovských) oblastiach tradíciu schádzania sa k náboženským debatám. Tieto besedy vo vidieckych končinách získali pravidelný a usporiadaný ráz. Postupne presiahli svoj pôvodný náboženský účel a začali plniť funkciu dedinskej (vesníckej) samosprávy. Takto sa jednotlivé pospolitosti sekty Ikkó stali **jadrom odporu roľníctva**, a v provincii **Kaga** pri Japonskom mori ((MAPA) dokonca viedlo k odmietnutiu uložených povinností a roľníci povstali proti provinčnému hajtmanovi. Stalo sa to roku **1488** a roľníctvo prevzalo do svojich rúk správu provincie na celých nasledujúcich **sto rokov**. Provincia Kaga bola v tomto období samosprávnym územím, ktorého záležitosti viedli mnísi Ikkó-šú a provinčné panstvo.

Kjótsky kláštor Hongandži ako centrum sekty Ikkó sa medzitým, r. **1532**, presťahoval mimo Kjóta, na juhozápad, na kopec poblíž prístavov Naniwa a Sakai. (Na tomto kopci neskôr vyrástol Ósacký hrad a okolo neho nové mesto Ósaka.) ((MAPA) O jeho osude si ešte povieme neskôr. ((FOTO Ósacký hrad.)

Významný zlom v samurajských bojoch prinieslo zavedenie **muškiet (teppó)**. Bola to prvá technická vymoženosť, ktorú Japonci získali od Európanov.

STYKY S EURÓPOU

--muškety

--kresťanstvo

--obchod

Prvými Európanmi, ktorí sa dostali až do východnej Ázie, boli Portugalci. Už roku 1494 pápež Alexander VI. rozdelil svet na dve sféry vplyvu, španielsku a portugalskú. Na základe toho sa Portugalci roku 1510 usadili v juhoindickej Goe, odkiaľ prenikali do Malajska a Sajámu (v anglickom prepise „Siam“ – vtedajší názov Thajska). Roku 1516 priplávali k čínskemu pobrežiu, kde sa im napokon roku 1557 podarilo získať od mingskej vlády povolenie k založeniu kolónie v Macau.

V tomto období, v roku 1542 (alebo, podľa jap. zdrojov 1543), zahnela búrka portugalskú loď, plávajúcu zo Sajámu do Číny, k brehom ostrova Tanegašima na juh od Kjúšú.

Dairjúdži Fumijuki napísal:

„25. dne 8. lunárního měsíce 12. roku éry Tenbun (tj. 23. listopadu 1543) přijela do zátoky Nišimura na ostrově Tanegašima veliká loď. Její posádku tvořili lidé, kteří se vzhledem a řečí naprosto odlišovali od Japonců. Pohled na ně vyvolal u našich venkovanů veliký údiv. Mezi námořníky byl i jeden Číňan. Pomocí čínských znaků psaných holí do písku se tento muž dokázal domluvit s náčelníkem rybářské vesnice, u jejichž břehů loď přistála. Dohodli se tak na tom, aby cizí loď byla odtazena do přístavu Akaogi, kde se cizinci setkali s místodržícím ostrova Tanegašimy- mým dědečkem Tokitakou“¹

Fumijuki dále ve svých pamětech popisuje první primitivní zbraně, které měli cestovatelé s sebou. Jednalo se o podlouhlé těžké kovové předměty, které, jak se ukázalo při bližším prozkoumání, byly duté, avšak na jednom konci uzavřené. Do těchto trubek bylo nutné nasypat prášek, zastrčit kuličku a následně prášek zapálit. Vždy se ozvalo zahřmění a objevil se záblesk. Tokitaka byl tímto předmětem nadšen a při další návštěvě cizinců vyžadoval, aby naučili místní kováře tyto předměty vyrábět. Zda je toto vyprávění pravdivé, nelze s určitostí říci, stejně jako nemůžeme říci, kdo byli muži, které Fumijaki nazývá Francisco a Kirišita da Mota.²

Na Tanegašime sa traduje, že prvé pušky sem dovezli už predtým piráti wakó, ale doklady sú o dvoch mušketach, ktoré hodnostár ostrova získal práve od týchto Portugalčanov. Hoci ostrov je obdarený železnou rudou, hovorí sa, že Japoncom robilo problémy vyrobiť skrutky (šrouby). Pušky boli poslané do Kjóta a pri vyspelej zručnosti japonských výrobcov mečov sa čoskoro podarilo prekonať technické prekážky a pušky sa začali veľmi rýchlo vyrábať vo veľkých množstvách a úplne zmenili ráz samurajských vojen. Portugalci od r. 1545 začali do Japonska dochádzať častejšie, pristávali hlavne na Kjúšú, kde sa najväčšími strediskami zahraničného obchodu stali prístavy Hirado a Nagasaki (otvorený 1571) ((MAPA.

Roku **1549** prišiel aj významný jezuitský misionár Francisco de Xavier,³ baskický šľachtic, ktorý svoju životnú dráhu upriamil na hlásanie kresťanstva na nových portugalských územiach vo východnej Ázii. Keď prišiel do Japonska, hlavné mesto Kjóta bolo vojnou rozvrátené, a tak Francisco upriamil svoju pozornosť na Kjúšú. Tam v dôsledku rozličných nepriamych priaznivých okolností veľmi rýchlo nachádzal odozvu v tisíckach miestnych konvertitov. Na Kjúšú miestni daimjóovia rýchle spoznali, že šírenie kresťanstva napomáha obchodným kontaktom, a tak boli priaznivo naklonení činnosti portugalských, a po nich aj španielskych misionárov. Takto sa Kjúšú dost' rýchlo stalo silným kresťanským centrom vtedajšieho Japonska (a je ním prakticky dodnes).

Japonci na Hokkaide

V roku 1550 bola podpísaná dohoda s Ajnuami na Hokkaide (vtedy zvanom „(J)Ezo“), podľa ktorého si Japonci ponechali južný výbežok ostrova s mestom Macumae.

Storočie samurajských vojen a ich zakončenie

Bolo to storočie, kedy jednotlivé mocné samurajské rody intrigovali jeden proti druhému v záujme získania politického vplyvu či ekonomických ziskov, vybavovali si vzájomné účty, útočili na územia susedov. Boli rody, ktoré prišli o svoje územia, či boli dokonca celé fyzicky vyhladené, iné rody zasa obrovskými územnými ziskami rozširovali svoju moc. Vznikali

¹ Janoš, J. *Tajemná země Nippon*, s.117-118.

² tamtéž, s.118-119.

³ pôvodne /šavier/, v dnešnej španielskej výslovnosti /chavier/. V našom prostredí nazývaný „František Xaverský“.

široké rodové koalície, ktoré však neboli nemenné, práve naopak, zrada a prechádzanie do tábora nepriateľa bolo častým javom tejto pohnutej doby. Pomsta či túžba po odstránení neprávostí viedla stále k novým a novým konfliktom, až sa toto tzv. Obdobie bojujúcich štátov uzavrelo tým, že sa objavila trojica mocných vojvodcov, ktorí jeden po druhom preberali štafetu zjednotiteľov. Boli to:

Oda Nobunaga (1534-1582)

Tojotomi Hidejoši (1536-1598) a

Tokugawa Iejasu (1542-1616).

(Pri skracovaní mien sa používa ich osobné meno: Nobunaga, Hidejoši, Iejasu) Boli to takmer rovesníci.

Hidejošiho a Iejasua viazal k Nobunagovi vazalský záväzok. V dobe, keď princíp dedičnosti ustupoval požiadavke energického vodcu, sa postupne jeden po druhom ujímali vedenia, aby pokračovali v diele, ktoré nedokončil ich zosnulý predchodca.

Všetci traja mali potrebné predpoklady na to, aby donútili ostatných bojujúcich daimjóov k poslušnosti – bol to predovšetkým obrovský pozemkový majetok, ktorého sa zmocnili v boji s ostatnými daimjóami. Ten im umožňoval vydržiavať početné vojská, vybavené najnovšími zbraňami vrátane pušiek európskeho typu, budovať rozľahlé pevnosti a získavať oddaných prívržencov udeľovaním lén. Boli tiež talentovanými vojvodcami a dobrými organizátormi. A v neposlednom rade boli dostatočne bezohľadní a krutí, aby svoje ciele dokázali presadiť aj za cenu obrovských ľudských obetí.

Prvý z nich, Oda Nobunaga, prekonal svojich dovtedajších sokov tým, že rozšíril svoje územia smerom ku Kjótu, kam napokon roku 1568 (tj. sto rokov po začatí Óninských nepokojov) vtiahol s vojskom. Vyriešil spory v šógunskom rode dosadením posledného ašikagovského šóguna: totiž o 5 rokov nato ho zosadil, čím r. 1573 zanikol šógunát rodu Ašikaga.

Popri takomto zásahu voči najvyššiemu predstaviteľovi politickej moci v krajine sa Nobunaga obrátil proti bohatým mestám a buddhistickým kláštorom. Dobil prístav Sakai (dnes súčasť Ósaky), najbohatšie a najsamostatnejšie z miest, a zbavil ho samosprávy.

Následne zaútočil na kláštorový komplex Enrjakudži nad Kjótom, na vrchu Hieizan. Porazil tamojšie mocné mníšske vojsko a vypálil kláštorne areály. Smutne známe masové zabitie vyše 3000 enrjakudziských mníchov je spornou otázkou. Podľa niektorých tento masaker súvisel s bojom s mníšskym vojskom a nie s mníchmi ako takými. Títo obhajcovia tohto masakru argumentujú tým, že Nobunaga mal vo svojom hrade Azuči, na jeho najvyššom poschodí, súkromnú svätyňu, miesto na uctievanie, z čoho usudzujú, že to nebol nenábožný človek, ktorý by bez škrupulí páchal takéto masové zabíjania. Každopádne, zničenie Enrjakudži nebolo posledným masakrom, ktorého sa dopustili traja zjednotelia Japonska v 16. storočí a z dnešného hľadiska sa ich počínanie javí ako krutosť nepredstaviteľných rozmerov.

Oda Nobunaga sa takisto pokúšal zničiť moc už spomínanej **sekty Ikkó**, ktorá predstavovala istú roľnícku revolúciu a ktorej samosprávne územia odporovali jeho predstave zjednoteného Japonska. Sekta Ikkó mala svoju baštu severne od mesta Sakai, na kopci dnešného Ósackého hradu. Tento kláštor sa volal Hongandži. Boj o Hongandži bol dlhý a úporný. Kláštor padol až roku 1580 a Nobunaga ho dal zničiť vypálením.

Medzitým, r. 1575, porazil najmocnejšieho rivala zo samurajských radov, rodovú koalíciu mocného rodu Takeda. Jej vodca, Takeda Šingen, padol pod presilou, v ktorej Nobunaga prvýkrát použil oddiely pešiakov ozbrojených novou zbraňou - mušketa. Dodávku suroviny na výrobu pušného prachu si Oda Nobunaga zabezpečoval obchodovaním s európskymi misionármi.

Nobunaga si vybuďoval pevnosť Azuči na východných brehoch jazera Biwa. Azuči bol mohutný hrad. Sústredil tam podstatnú časť svojich ozbrojených síl a v jej podhradí založil mestské štvrte pre kupcov a remeselníkov, ktorým poskytol právo podnikania

nepodliehajúceho kontrole cechov, čím vznikla mocná ekonomická základňa, poskytujúca Nobunagovi prostriedky na jeho kampane.

Dva roky po zničení kláštora Hongandži bol Nobunaga r. 1582 počas nocľahu v kjótskom kláštore Honnódži prepadnutý jedným zo svojich veliteľov. Pokúsil sa brániť, ale keď bol v boji zranený, spáchal samovraždu. Udalosť sa nazýva *Honnódži-no hen* = „Honnódžský zvrät“)

Nobunagovu ústrednú pozíciu si rýchle zaistil jeho najrozhodnejší vojvodca Tojotomi Hidejoši. Hneď na ďalší rok si začal budovať na rozvalinách kláštora Hongandži, dobytého dva roky predtým Nobunagom, svoje nové sídlo. Pod kopcom kláštora Hongandži síce existovalo menšie obchodné mestečko aj predtým, ale podľa vzoru Nobunagovho Azuči dal Hidejoši budovať rozsiahle podhradie, kde osídl'oval kupcov a remeselníkov. Toto bol počiatok Ósackého hradu a mesta Ósaka. Zničený kláštor Hongandži bol neskôr obnovený v novej lokalite - v Kjóte, už ako čisto náboženská inštitúcia. Bol rozdelený do dvoch areálov, Niši-Hongandži a Higaši-Hongandži (Západný a Východný).

Tojotomi Hidejoši sa pustil do dobývania poslednej opozície v Japonsku – ďalších mníšskych vojsk a posledných odbojných daimjóov na západe aj na severe krajiny. V priebehu desiatich rokov – do roku 1593 – sa mu podarilo podrobiť celé územie vtedajšieho japonského štátu. Niektoré daimjóovské rody úplne vyhubil, iné ponechal, ale skonfiškoval časť ich panstiev. Často reorganizoval léna a menil ich držiteľov, aby predišiel prílišnému upevneniu moci jednotlivých daimjóov. Túto taktiku neskôr prebral aj šógunát rodu Tokugawa.

Hidejoši zakročil tiež proti činnosti Európanov, ktorých misionárske a obchodné aktivity kolidovali s jeho predstavou zjednotenej ústrednej moci v krajine. Po založení prístavu Nagasaki r. 1571 sa o 9 rokov nato stalo, že miestny daimjó prístav odovzdal jezuitom do správy, vrátane priľahlého územia. Tým vlastne na japonskej pôde vzniklo niečo ako jezuitská kolónia. Na rok 1582 existuje údaj, že v Japonsku bolo asi 150 tisíc kresťanov a 200 kostolov. V tomto roku vyslali na návrh jezuitov kjúšúski kresťanskí daimjóovia posolstvo k pápežovi a portugalskému kráľovi. Štyria japonskí chlapi sa stali prvými Japoncami, ktorí vkročili na európsku pôdu. V tejto situácii začali od r. 1584 do Japonska prichádzať aj Španieli.

Keď Hidejoši pri vojenskom ťažení na Kjúšú zistil, že prosperujúci prístav Nagasaki je v rukách jezuitov, vydal r. 1587 prvý protikresťanský edikt, vyvlastnil jezuitom Nagasaki a prikázal zbúrať kostol v Kjóte.

Hidejoši tiež nariadil **konfiškáciu všetkých** zbraní roľníctva, a to pod zámienkou potreby kovu na novú veľkú sochu Buddhu. **Právo nosiť zbraň** sa odvtedy stalo výsadou **samurajov**, čím bola položená **ostrá spoločenská hranica medzi roľníctvom a samurajstvom**. R. 1591 vydal nariadenie o previerke sociálneho statusu, ktorá mala do budúcnosti nezmeniteľne zakotviť sociálny status každého jednotlivca. Príslušník vojenského stavu sa odteraz nesmel stať ani roľníkom, ani obchodníkom či remeselníkom a rovnako roľníci nesmeli opustiť pôdu a začať sa zaoberať remeslom či obchodom.

Podobne ako Nobunaga, aj Hidejoši sa staval do úlohy **ochrancu cisárskeho** rodu a ako taký si dal udeľovať **dvorské tituly**. Bol menovaný cisárskym hovorcom **kampaku**, potom aj veľkým ministrom dadžó-daidžin. Keď potom titul kampaku prenechal svojmu synovi, obdržal nový titul taikó, čo by sa dalo interpretovať ako „exregent“. Ako „taikó“ bol potom už označovaný až do svojej smrti a ostal ním známy aj pre neskoršie generácie.

Hidejoši je známy aj tým, že sa venoval dráme nó a čajovému obradu. Jeho osobným radcom, priam akýmsi duchovným učiteľom bol zakladateľ klasického čajového obradu, Sen-no Rikjú.

Sen-no Rikjúa za čajového majstra prijal už Oda Nobunaga pri dobytí Sakai, z ktorého Rikjú pochádzal. Vzťah medzi Hidejošim a Rikjúom však bol napätý. Majster Rikjú sa

usiloval v prostredí vypätej bojovej atmosféry pôsobiť na svojho vojvodu, ktorý zrejme prejavoval aj isté známky šialenosti, a kládol dôraz na čajový obrad v štýle **chudoby, prostoty** a pokory, tzv. štýl wabi-ča („čaj v chudobe“). Rikjúom navrhnutá čajová chyža bola taká malá, že nedovoľovala, aby do nej vstúpil samuraj vo svojej plnej výzbroji, a musel svoje meče nechať vonku; takisto vstup do interiéru bol taký malý, že aj spupný vojvodca sa musel pokorne skloniť a vojsť dovnútra kolenačky ((OBR – Kótóin v Daitokudži).

Na druhej strane si zasa Hidejoši dal vybudovať čajovú komnatu celú zo zlata, ktorú možno vidieť v expozícii Ósackého hradu ((OBR.)

Duchovná autorita nenápadného čajového rituálu zoči-voči surovej autorite najmocnejšieho bojovníka Japonska je dnes už niečo nepochopiteľné, avšak o napätí, ktoré moc čajového obradu vyvolávala v duši mocného Hidejošiho, svedčí aj Sen-no Rikjúov koniec: pri Hidejošiho návšteve kláštora Daitokudži, v ktorom Rikjú pôsobil, vraj Rikjú dal na hlavnú bránu postaviť svoju sochu, pod ktorou musel vojvodca prejsť; tento incident svedčí o hrdoosti dvoch súperiacich mužov – jedného predstaviteľa svetskej moci a druhého, ktorý si bol zasa vedomý svojej duchovnej autority. Onedlho potom bol Sen-no Rikjú povolaný do Hidejošiho sídla Džúrakudai a dostal tam rozkaz spáchať samovraždu seppuku. Bolo to r. 1591. Táto záhada japonských dejín dodnes spôsobuje otázniky, hľadajú sa príčiny rozporov medzi Hidejošim a Sen-no Rikjúom; k pravdepodobným dôvodom patrí aj Rikjúov nesúhlas s vojvodcovými plánmi vojenskej expanzie na kontinent. Táto expanzia sa mala začať výbojom do Kórey, ku ktorému došlo jeden rok po Rikjúovom seppuku.

Vpád do Kórey sa uskutočnil dvakrát, roku 1592 a potom r. 1597. Obidva razy sa však japonské vojská stretli s mohutným odporom kórejského ľudu, ktorému sa podarilo zahnať votrelcov aj napriek tomu, že kórejský kráľovský dvor pred postupujúcim nepriateľom ušiel z hlavného mesta.

Jednou z trofejí z Hidejošiho výboja do Kórey boli tigre, ktoré si vraj Hidejoši dal z Kórey priviezť. Lebky niektorých z nich možno v Japonsku dodnes zhliadnuť ako svojráznu pamiatku na túto vojnovú epizódu. ((FOTO tigria lebka). Trofej z Kórey mal aj daimjó Hosokawa Tadaoki, Hidejošiho pobočník. Bol to žarnov, ukoristený v kórejskom kráľovskom paláci. Hosokawa Tadaoki, ktorý bol slávnym čajovcom a popredným žiakom Sen-no Rikjúa, používal tento žarnov z kórejského kráľovského paláca ako *cukubai* – záhradnú nádržku na obradné umývanie rúk pred vstupom do čajovej chyže. Pred smrťou ju venoval pustovní Kótóin, ktorú založil v kláštore Daitokudži v Kjóte ((FOTO). Stojí tam neďaleko jeho hrobu ako aj hrobu jeho manželky m. Hosokawa Gratia (jap. Garašia), ktorá bola poprednou samurajskou konvertičkou na kresťanstvo.

Medzitým sa Hidejoši snažil zvýšiť úlohu svojej ústrednej moci aj v námornom obchode a podnikal kroky na potlačenie pirátstva. Japonskí piráti (wakó) boli v období Bojujúcich štátov veľkým nebezpečenstvom morí medzi Japonskom a pevninou.

Od roku 1593 sídlil Hidejoši v pevnosti Momojama vo Fušimi (tiež „Fušimiský hrad“ Fušimi-džó) juhovýchodne od Kjóta, ktorá bola prepychovo zariadená. Podľa tohto Hidejošiho sídla sa nazýva celé kultúrne obdobie, storočie okolo roku 1600, obdobím Momojama, prípadne Azuči-Momojama. (Hrad bol po nastolení edoského šógunátu zničený.)

Keď Hidejoši zistil, že jeho protikresťanský edikt z roku 1587 a následné opatrenia nevedli k obmedzeniu činnosti cudzích misionárov, znepokojený niektorými výrokmi svedčiacimi o expanzívnych úmysloch Európanov, dal r. 1596 verejne popraviť **šesť cudzích** misionárov a **24 japonských** kresťanov. Bolo to prvé varovanie, ktoré sa stalo predohrou neskoršieho masového prenasledovania kresťanov.

V tomto čase vznikajú aj prvé portugalské japonologické diela: 1585 „Kultúrne protiklady Európa – Japonsko“ (Luis Frois). V Amakuse 1595 Dictionarium Latino-Lusitanicum ac Iaponicum, a neskôr v Nagasaki (1603) Vocabulario da Lingoa de Iapam.

Roku 1598 T. Hidejoši zomiera. Správa o jeho smrti spôsobila neúspech druhej kórejskej výpravy: keď sa japonské vojská dozvedeli, že ich vojvodca je mŕtvy, rýchlo sa z Kórey stiahli.

Hidejoši určil za svojho nástupcu syna Hidejoriho, ale ten mal v dobe jeho smrti len 6 rokov, preto sa správy štátnych záležitostí ujala skupina najvýznamnejších vazalov, v ktorej čele stál Tokugawa Iejasu.

Tokugawa Iejasu sídlil v pevnosti Edo (čo je dnešný Cisársky palác v Tókjū). Usadil sa tam počas bojov v oblasti Kantó. Po Hidejošiho smrti, keď mu bola zverená starostlivosť o Hidejošiho syna Hidejoriho, sa usadil v Hidejošiho pevnosti Momojama južne od Kjóta.

Nie všetci Hidejošiho vazali však bezvýhradne prijímali Iejasuovo vodcovstvo. Napätie v najvyšších kruhoch samurajstva vyvrcholilo o dva roky neskôr, r. 1600, keď v bitke na rovine Sekigahara ((MAPA) Iejasu porazil vojsko opozície, čím ostal jednoznačným pánom medzi daimjóami.